QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)
PEDAGOGIKA
PEDAGOGY
https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i10.158

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA “KELAJAK SOATI” MASHG‘ULOTLARINI TASHKIL ETISHDA SUN’IY INTELLEKT VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI

Xasanov Faxriddin Zokir o‘g‘li
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Boshlang‘ich ta’lim metodikasi kafedrasi o‘qituvchisi
E-mail:faxriddin188122@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich sinflarda “Kelajak soati” mashg‘ulotlarini tashkil etishda sun’iy intellekt va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqotning maqsadi tarbiyaviy mashg‘ulotlar mazmunini raqamli texnologiyalar yordamida boyitish, o‘quvchilarning kelajak kasblari haqidagi tasavvurlarini kengaytirish, ma’naviy-axloqiy fazilatlarini rivojlantirish hamda oila va ta’lim tashkiloti hamkorligini mustahkamlashga yo‘naltirilgan metodik yondashuvni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda ilmiy manbalarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, pedagogik umumlashtirish va metodik modellashtirish usullaridan foydalaniladi. Natijada “Kelajak soati” mashg‘ulotlarida sun’iy intellekt yordamida tarbiyaviy materiallar, hayotiy vaziyatlar, kasblarga oid ma’lumotlar va interaktiv topshiriqlar tayyorlash imkoniyatlari tizimlashtirildi. Jumladan, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining individual qiziqishlari va tarbiyaviy ehtiyojlarini pedagogik kuzatuv orqali aniqlash, ota-onalarning moslashtirilgan motivatsion video murojaatlarini mashg‘ulotlarga integratsiyalashga asoslangan “Faxrli farzand” metodik taklifi ishlab chiqildi. Tadqiqot nazariy-metodik xususiyatga ega bo‘lib, taklif etilgan yondashuvning amaliy samaradorligini aniqlash uchun kelgusida tajriba-sinov ishlarini tashkil etish zarurligi asoslandi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, “Kelajak soati”, sun’iy intellekt, axborot texnologiyalari, tarbiyaviy mashg‘ulot, kasbga yo‘naltirish, pedagogik kuzatuv, ota-onalar bilan hamkorlik, motivatsion video murojaat, “Faxrli farzand” metodikasi.

Аннотация В статье рассматриваются педагогические возможности использования искусственного интеллекта и информационных технологий при организации занятий «Час будущего» в начальных классах. Цель исследования заключается в обосновании возможностей цифровых технологий для обогащения содержания воспитательных занятий, расширения представлений учащихся о будущих профессиях, формирования духовно-нравственных качеств и укрепления сотрудничества между семьёй и образовательной организацией. В исследовании использованы методы анализа научной литературы, сравнительного анализа, педагогического обобщения и методического

моделирования. Разработано методическое предложение «Faxrli farzand» («Гордость семьи»), предусматривающее педагогическое наблюдение за интересами и индивидуальными воспитательными потребностями учащихся, подготовку родителями персонализированных мотивационных видеообращений и их интеграцию в содержание занятий «Час будущего». Обоснованы возможности применения искусственного интеллекта для разработки воспитательных материалов, ситуационных заданий, вопросов для обсуждения и сценариев мотивационных видеообращений. Подчёркивается, что цифровые технологии должны использоваться с учётом возрастных особенностей детей, принципов педагогической целесообразности, защиты персональных данных и соблюдения интересов ребёнка. Поскольку предложенная методика пока имеет теоретико-методический характер, необходимость её дальнейшей практической апробации рассматривается как перспектива последующих исследований.

Ключевые слова: начальное образование, «Час будущего», искусственный интеллект, информационные технологии, духовно-нравственное воспитание, профориентация, педагогическое наблюдение, сотрудничество семьи и школы, мотивационное видеообращение, методика «Faxrli farzand».

Abstract. This article examines the pedagogical potential of using artificial intelligence and information technologies in organizing “Future Hour” sessions in primary education. The aim of the study is to substantiate the opportunities offered by digital technologies for enriching the content of educational sessions, broadening pupils’ understanding of future careers, fostering moral and ethical values, and strengthening cooperation between families and educational institutions. The study employs scientific literature analysis, comparative analysis, pedagogical generalization, and methodological modeling. A proposed methodology entitled “Faxrli farzand” (“A Child to Be Proud Of”) is developed. It involves pedagogical observation of pupils’ interests and individual educational needs, the preparation of personalized motivational video messages by parents, and the integration of these messages into “Future Hour” sessions. The article identifies opportunities for using artificial intelligence to develop educational materials, situational tasks, discussion questions, and scripts for motivational video messages. It emphasizes that digital technologies should be used in accordance with children’s age-related characteristics, pedagogical objectives, personal data protection requirements, and the best interests of the child. Since the proposed methodology is currently theoretical and methodological in nature, further practical testing is necessary to determine its effectiveness.

Keywords: primary education, “Future Hour”, artificial intelligence, information technologies, moral and ethical education, career guidance, pedagogical observation, family-school cooperation, motivational video message, “Faxrli farzand” methodology.

Kirish.

Bugungi kunda ta’lim tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish, ta’lim va tarbiya jarayonining mazmunini takomillashtirish hamda o‘quvchilarning intellektual va ma’naviy salohiyatini rivojlantirish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida bolalarda hayotiy qadriyatlar, ijobiy xulq-atvor, muloqot

madaniyati, mehnatga munosabat va kelajak haqidagi dastlabki tasavvurlar shakllanadi. Shu sababli boshlang‘ich sinflarda tarbiyaviy mashg‘ulotlarni o‘quvchilarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

“Kelajak soati” mashg‘ulotlari o‘quvchilarda kelajak haqida tasavvur hosil qilish, kasblar olami bilan tanishish, ma’naviy-axloqiy qadriyatlarni anglash, mas’uliyat, mehnatsevarlik, vatanparvarlik va o‘zaro hurmat kabi fazilatlarni rivojlantirish uchun pedagogik imkoniyat yaratadi. Mazkur mashg‘ulotlarning samarali tashkil etilishi mavzularning mazmuni, pedagogik yondashuvlar va o‘quvchilarni faol fikrlashga undaydigan usullardan foydalanishga bog‘liq.

Zamonaviy axborot texnologiyalari va sun’iy intellekt ushbu jarayonni mazmunan boyitish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Xususan, sun’iy intellekt yordamida mavzuga mos hikoyalar, kasblar haqidagi sodda ma’lumotlar, muammoli vaziyatlar, muhokama savollari, ijodiy topshiriqlar va vizual materiallarning dastlabki variantlarini tayyorlash mumkin. Bunday materiallar o‘quvchilarning mavzuga qiziqishini qo‘llab-quvvatlash, tarbiyaviy g‘oyalarni hayotiy misollar orqali tushuntirish va mashg‘ulotlarni interaktiv tashkil etishga xizmat qilishi kerak.

UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan o‘qituvchilar uchun sun’iy intellekt kompetensiyalari doirasida inson markazli yondashuv, sun’iy intellekt etikasi, AI asoslari va qo‘llanilishi, AI pedagogikasi hamda kasbiy rivojlanish yo‘nalishlari belgilangan [1]. Generativ sun’iy intellektdan ta’lim va tadqiqotda foydalanish bo‘yicha xalqaro tavsiyalarda ham inson nazorati, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va texnologiyalardan mas’uliyatli foydalanish muhimligi ta’kidlanadi [2].

Boshlang‘ich sinflarda tarbiyaviy mashg‘ulotlarni tashkil etishda pedagogik kuzatuv ham alohida ahamiyatga ega. O‘qituvchi o‘quvchilarning kasblarga qiziqishi, hayotiy vaziyatlarga munosabati, tengdoshlari bilan muloqoti, o‘z fikrini ifodalashi va ijobiy fazilatlarni namoyon etishiga e’tibor qaratish orqali tarbiyaviy faoliyat mazmunini yanada moslashtirishi mumkin. Bunday kuzatuv o‘quvchilarni baholash yoki o‘zaro taqqoslash uchun emas, balki ularning qiziqishlarini tushunish va ma’naviy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash uchun xizmat qiladi.

Mazkur yondashuvni oila bilan hamkorlikda amalga oshirish maqsadida maqolada “Faxrli farzand” nomli metodik taklif ilgari suriladi. Ushbu taklifga ko‘ra, pedagogik kuzatuv asosida bolaning qiziqishlari va individual tarbiyaviy ehtiyojlari hisobga olinadi, ota-onaga mos motivatsion murojaat tayyorlash tavsiya etiladi va ota-onaning roziligi bilan tayyorlangan qisqa video “Kelajak soati” mashg‘ulotining tarbiyaviy mazmunini boyituvchi vosita sifatida qo‘llanadi.

“Kelajak soati” mashg‘ulotlarida sun’iy intellekt va axborot texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlarini tahlil qilish;

tarbiyaviy mavzularni interaktiv, hayotiy va o‘quvchilarning yoshiga mos materiallar orqali yoritish yo‘llarini aniqlash;

pedagogik kuzatuv asosida o‘quvchilarning qiziqishlari va individual tarbiyaviy ehtiyojlarini hisobga olish mexanizmini ishlab chiqish;

ota-onalarning motivatsion video murojaatlarini mashg‘ulot mazmuniga integratsiyalash usulini taklif etish;

metodik taklifni amalga oshirishda bolalar manfaatlari, shaxsiy ma’lumotlar maxfiyligi va texnologiyalardan mas’uliyatli foydalanish tamoyillarini belgilash.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya.

Sun’iy intellekt va axborot texnologiyalaridan “Kelajak soati” mashg‘ulotlarida foydalanishning bir nechta asosiy yo‘nalishlari belgilandi. Tarbiyaviy mazmunni hayotiy misollar bilan boyitish. Sun’iyintellekt yordamida mavzuga mos qisqa hikoyalar, muammoli vaziyatlar va muhokama savollarining dastlabki variantlarini tayyorlash mumkin. Masalan, “Yaxshilik qilish — insoniy fazilat” mavzusida o‘zaro yordam va mehribonlikka oid vaziyatlar, “Mehnatning qadri” mavzusida turli kasb egalarining jamiyatdagi o‘rni haqidagi misollar ishlab chiqilishi mumkin. Kelajak kasblari haqidagi tasavvurlarni kengaytirish. O‘quvchilarga shifokor, o‘qituvchi, muhandis, dehqon, dasturchi, ekolog va boshqa kasb egalari faoliyatini tushuntiruvchi sodda matnlar, rasmlar va qisqa ssenariylar taqdim etilishi mumkin. Bunda kasblarning jamiyat uchun ahamiyati, kasbiy mas’uliyat va mehnatsevarlik kabi tarbiyaviy g‘oyalar asosiy o‘rinda turadi. Bolalarning qiziqishlari rag‘batlantiriladi, ammo ularning kelajak kasbi oldindan belgilab qo‘yilmaydi. Interaktiv faoliyatni tashkil etish. Sun’iy intellekt yordamida rolli o‘yinlar, kichik guruhlarda muhokama qilish uchun vaziyatlar va ijodiy topshiriqlar tayyorlash mumkin. Masalan, “Agar men kelajakda jamiyatga foyda keltiradigan kasb egasi bo‘lsam...” mavzusida rasm chizish, hikoya tuzish yoki fikr almashish tashkil etilishi mumkin. Tarbiyaviy mazmunni vizual vositalar orqali yoritish. Elektron taqdimotlar, kasblarga oid rasmlar, qisqa videolar va mavzuli sxemalar o‘quvchilarning mavzuni yaxshiroq tasavvur qilishiga yordam berishi mumkin. Bunday vositalar mashg‘ulot maqsadiga muvofiq tanlanishi va pedagog tomonidan tekshirilishi lozim[3].

Muhokama va natijalar.

Boshlang‘ich sinflarda pedagogik kuzatuv o‘quvchilarning qiziqishlari, hayotiy vaziyatlarga munosabati, kasblar haqidagi tasavvurlari va ijobiy fazilatlarini namoyon etish shakllarini tushunishga yordam beradi. Bunda kuzatuvning vazifasi bolalarni baholash, ball qo‘yish yoki o‘zaro taqqoslash emas, balki tarbiyaviy faoliyatni ularning ehtiyojlari va qiziqishlariga moslashtirishdan iborat.

Masalan, “Kelajak kasblari” mavzusidagi suhbat davomida ayrim o‘quvchilar tabiatni asrashga, boshqalari insonlarga yordam berishga, yana boshqalari texnika va ijodga qiziqish bildirishi mumkin. Pedagog ushbu qiziqishlarni keyingi tarbiyaviy mashg‘ulotlarda hisobga olishi mumkin. Shuningdek, o‘quvchilarning tengdoshlariga munosabati, o‘zaro yordamga tayyorligi, jamoaviy faoliyatdagi ishtiroki va mas’uliyat haqidagi fikrlari tarbiyaviy suhbatlarni mazmunli tashkil etishda muhim ahamiyatga ega. Bunday kuzatuvlar asosida bolalarga nisbatan qat’iy tavsiflar berish yoki ularni muayyan kasbga yo‘naltirib qo‘yish to‘g‘ri emas. Aksincha, kuzatuv bolaning qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlash va uning imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilishi lozim.

“Faxrli farzand” metodik taklifi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ma’naviy-axloqiy tarbiyalash, ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini qo‘llab-quvvatlash va oila bilan ta’lim tashkiloti hamkorligini mustahkamlashga yo‘naltirilgan[4].

Metodikaning asosiy g‘oyasi shundan iboratki, pedagog kundalik ta’lim-tarbiya jarayonida har bir bolaning qiziqishlari, ijobiy fazilatlari va qo‘llab-quvvatlashga ehtiyoj sezishi mumkin bo‘lgan vaziyatlarni kuzatadi. Ushbu kuzatuvlar asosida ota-onaga farzandini qanday mazmunda ruhlantirish mumkinligi haqida tavsiya beriladi. Ota-ona esa farzandining yoshiga va individual xususiyatlariga mos, samimiy va ijobiy mazmundagi qisqa video murojaat kontentlarini tayyorlashi mumkin.

Masalan, kelajak kasblariga qiziqish bildirgan bola uchun ota-onaning murojaati mehnatsevarlik, izlanish va maqsad sari intilishning ahamiyatiga qaratilishi mumkin. O‘z fikrini bildirishga tortinadigan bola uchun esa uning fikri qadrlanishi, savol berish va yangi narsalarni o‘rganish muhimligini ta’kidlovchi murojaat tayyorlanishi mumkin.

Ota-onaning video murojaati “Kelajak soati” mashg‘ulotining asosiy mavzusiga mos ravishda qo‘llanadi. Video mashg‘ulotning mazmunini almashtirmaydi, balki undagi tarbiyaviy g‘oyani shaxsiy va hissiy jihatdan boyituvchi qo‘shimcha vosita vazifasini bajaradi.

Videodan so‘ng pedagog o‘quvchilarni mavzu yuzasidan erkin fikr almashishga, ijobiy fazilatlar haqida mulohaza yuritishga yoki kelajakda qanday foydali ishlar qilishni istashlarini ifodalashga undashi mumkin. Bunda bolani o‘z his-tuyg‘ularini oshkor qilishga yoki sinf oldida fikr bildirishga majburlash mumkin emas[5].

“Faxrli farzand” metodik taklifini amalga oshirish bosqichlari, metodik taklif quyidagi izchil bosqichlarni qamrab oladi.

Birinchi bosqich – pedagogik kuzatuv. O‘qituvchi o‘quvchining qiziqishlari, ijobiy fazilatlari, kasblar haqidagi tasavvurlari va tarbiyaviy mavzularga munosabatini kuzatadi.

Ikkinchi bosqich – individual qo‘llab-quvvatlash yo‘nalishini belgilash. Pedagog kuzatuvlar asosida bolaning qiziqishlari va ehtiyojlariga mos rag‘batlantiruvchi mazmunni aniqlaydi. Bunda bolaning kuchli tomonlari va ijobiy imkoniyatlariga ustuvor e’tibor qaratiladi.

Uchinchi bosqich – ota-onalar bilan hamkorlik. Ota-onaga metodikaning maqsadi tushuntiriladi va farzandini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan qisqa video murojaat tayyorlash taklif etiladi. Videoni tayyorlash va undan foydalanish ixtiyoriy bo‘lishi, tegishli rozilik olinishi lozim.

To‘rtinchi bosqich – video murojaatni tayyorlash. Ota-ona bolaning qiziqishlari va tarbiyaviy ehtiyojlariga mos, samimiy, ijobiy mazmundagi murojaat tayyorlaydi. Unda bolaning harakatlari va intilishi qadrlanishi, yangi bilim olishga qiziqishi va kelajak haqidagi orzulari qo‘llab-quvvatlanishi mumkin.

Beshinchi bosqich – mashg‘ulotga integratsiyalash. Video “Kelajak soati” mavzusiga mos ravishda namoyish etilib, undan keyin tarbiyaviy suhbat, muhokama yoki ijodiy faoliyat tashkil etiladi[3].

Oltinchi bosqich – tarbiyaviy umumlashtirish. Pedagog mashg‘ulotning asosiy g‘oyasini umumlashtiradi va o‘quvchilarni mavzuda yoritilgan ijobiy fazilatlarni kundalik hayotda namoyon etishga undaydi.

Mazkur jarayonda o‘quvchilarga ball qo‘yish, reyting tuzish, ularni o‘zaro taqqoslash yoki ota-onalarning video murojaatlarini baholash nazarda tutilmaydi. Sun’iy intellekt mazkur metodik taklifda pedagog va ota-onaning o‘rnini bosuvchi vosita emas, balki tayyorgarlik jarayonini yengillashtiruvchi yordamchi texnologiya sifatida qo‘llanadi. Uning yordamida: tarbiyaviy mavzularga mos hikoyalar va hayotiy vaziyatlar tayyorlash; kelajak kasblari haqidagi ma’lumotlarni boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun sodda shaklda bayon etish; ota-onalar uchun motivatsion video murojaatlarning dastlabki matnlarini ishlab chiqish; tarbiyaviy suhbatlar uchun savollar va ijodiy topshiriqlar tayyorlash; video murojaatni mashg‘ulot mavzusi bilan mazmunan bog‘lashga yordam beradigan ssenariylar yaratish mumkin.

Masalan, “Mehnatsevarlik va kelajak kasblari” mavzusida sun’iy intellekt yordamida turli kasb egalari faoliyatini aks ettiruvchi qisqa hikoya va muhokama savollari ishlab chiqilishi mumkin. O‘qituvchi materiallarni tekshiradi, mahalliy sharoit va tarbiyaviy maqsadlarga moslashtiradi hamda mashg‘ulotda foydalanish shaklini belgilaydi. Bunda bolalarning to‘liq ismi, oilaviy muammolari, shaxsiy yozishmalari va boshqa maxfiy ma’lumotlarini tegishli himoyasiz sun’iy intellekt tizimlariga kiritishdan saqlanish zarur. Video murojaatlarni saqlash, namoyish etish va ulardan foydalanishda ota-onalarning roziligi hamda bolaning manfaatlari hisobga olingan holda alohida axborot texnologiyalari orqali namoyish etilishi lozim. Ushbu ishlab chiqilgan metodik yondashuv “Kelajak soati” mashg‘ulotlarining tarbiyaviy mohiyatini raqamli texnologiyalar yordamida boyitishga qaratilgan. Unda sun’iy intellekt o‘quvchilarni baholash yoki ularning kelajakdagi kasbini belgilash vositasi sifatida emas, balki tarbiyaviy materiallarni tayyorlash, mavzularni hayotiy misollar orqali yoritish va ijodiy faoliyatni tashkil etishda yordamchi texnologiya sifatida qaraladi[2].

UNESCOning sun’iy intellekt kompetensiyalari doiralarida inson markazli yondashuv, axloqiy mas’uliyat va pedagogik integratsiyaga alohida e’tibor qaratiladi [1]. Ushbu tamoyillar boshlang‘ich sinflarda raqamli texnologiyalardan foydalanish bolaning manfaatlari, yosh xususiyatlari va tarbiyaviy maqsadlar bilan uyg‘un bo‘lishi kerakligini ko‘rsatadi.

“Faxrli farzand” metodik taklifining o‘ziga xos jihati ota-onaning qo‘llab-quvvatlovchi murojaatini pedagogik kuzatuv asosida aniqlangan individual qiziqishlar bilan bog‘lashdir. Bunday yondashuv ota-ona–o‘quvchi–ta’lim tashkiloti hamkorligini rivojlantirish va tarbiyaviy mavzularni bola uchun mazmunliroq qilish imkonini berishi mumkin.

Xulosa.

Boshlang‘ich sinflarda “Kelajak soati” mashg‘ulotlarini sun’iy intellekt va axborot texnologiyalari yordamida tashkil etish tarbiyaviy mavzularni sodda, qiziqarli va hayotiy misollar asosida yoritish uchun qo‘shimcha pedagogik imkoniyatlar yaratadi. Ushbu texnologiyalar yordamida kelajak kasblari haqidagi tasavvurlarni kengaytirish, mehnatsevarlik, mas’uliyat, vatanparvarlik, mehr-oqibat va o‘zaro hurmat kabi fazilatlarni yoritishga xizmat qiladigan materiallar tayyorlash mumkin.

Maqolada pedagogik kuzatuv, individual qiziqishlarni hisobga olish, ota-onaning motivatsion video murojaatini tayyorlash va uni “Kelajak soati” mashg‘ulotiga integratsiyalash bosqichlarini birlashtiruvchi “Faxrli farzand” metodik taklifi ishlab chiqildi. Mazkur yondashuvning asosiy maqsadi bolalarni baholash emas, balki ularning qiziqishlarini qo‘llab-

quvvatlash, kelajak haqidagi tasavvurlarini boyitish va ijobiy hayotiy qadriyatlarni shakllantirishdan iborat.

Sun’iy intellekt ushbu jarayonda tarbiyaviy hikoyalar, kasblarga oid materiallar, muhokama savollari va video murojaat ssenariylarini tayyorlashda yordamchi vosita vazifasini bajaradi. Xulosa qilib aytganda, kelajak soatlarida sun’iy intellekt va axborot texnologiyalaridan foydalanishning eng maqbul yo‘li — texnologiyalarni tarbiyaviy maqsadlarda xavfsiz va ijobiy qo‘llash, o‘quvchilarning individual qiziqishlarini hisobga olish hamda oila bilan ta’lim tashkiloti hamkorligini mustahkamlashdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Miao F., Cukurova M. AI Competency Framework for Teachers. Paris: UNESCO, 2024.
2. Miao F., Holmes W. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO, 2023.
3. Miao, F., Shiohira K., Lao N. AI Competency Framework for Students. Paris: UNESCO, 2024.
4. Yakubova, Sh. va boshqalar. Tarbiya fanini o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2025. – 332 b.
5. Milliytarbiya.uz. “Kelajak soati” metodik materiallari. Elektron resurs, 2025.